

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу Шашенко Олени Олександрівни «Управління процесом формування виробничих витрат на спорудження та ремонт підготовчих виробок вугільних шахт», подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – Економіка та управліннями підприємствами (за видами економічної діяльності)

Актуальність обраної теми дисертації

Одним із стратегічних напрямів соціально-економічного розвитку України є ефективна політика щодо забезпечення стабільної роботи та наступного розвитку економіки окремих галузей і підприємств. Ця задача дуже важлива для вугільної галузі, що є трудо-, матеріало- та енергоємною. Застаріле технологічне устаткування та організація гірничих робіт не відповідають сучасним вимогам до економічної ефективності діяльності шахт і обсягів видобутку вугілля. Ефективна за продуктивністю та витратами експлуатація основних засобів вугледобувного виробництва частіше обмежена незадовільним їхнім станом (60 ... 70% цих засобів обумовлено вартістю пасивної частини – гірничих виробок). Значна частка (26,3 ... 32,8%) собівартості вугілля спричинена витратами на проведення й утримання гірничих виробок.

Однією з основних проблем експлуатації вугільних пластів в цих умовах є своєчасне й економне виконання гірничопідготовчих робіт. Ремонту підлягає 60% гірничих виробок. Спрямованість розвитку шахт на інтенсифікацію видобувних робіт в умовах стратегічної ролі вугілля для енергетичної безпеки України визначає актуальність і важливість управління процесом формування виробничих витрат, зокрема, для спорудження та ремонту підготовчих виробок, що є актуальним науковим завданням дослідження.

Як витікає з огляду економічної літератури, наукові дослідження вітчизняних і зарубіжних учених спрямовані, як правило, на визначення макро- та мікроекономічних аспектів, загальнонаукових підходів до виробничо-господарської діяльності промислових підприємств. Стосовно вугільних шахт, одним з напрямів підвищення ефективності видобувних робіт за їх обсягами та собівартістю є розвиток науково-методичних засад і розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізму управління виробничими витратами на підготовку і експлуатацію гірничих виробок.

Актуальність дисертаційного дослідження також підтверджується його зв'язком з планами науково-дослідних робіт Державного ВНЗ «Національний гірничий університет» МОН України за темами: «Геотехнічне обґрунтування підземної технології інтенсивного видобутку вугілля з урахуванням особливостей геологічного середовища» (ДР № 0108U000541, 2008-2010 рр.), в який автор систематизував та оцінив витрати підприємств на зведення й утримання гірничих виробок; «Економічна оцінка впливу гірничопрохідницьких робіт на ефективність роботи вугільних шахт» (ДР № 0113U003909, 2013-2014 рр.),

де автором розроблено теоретичні положення та рекомендації з управління процесом формування виробничих витрат на гірничопідготовчі та ремонтні роботи.

Аналіз дисертаційної роботи Шашенко Олени Олександрівни, розглянутих в ній завдань дослідження, теоретичних і методичних положень дають підставу зробити висновок, що тема дисертації відповідає її змісту, сформульована мета досягнута, результати дослідження характеризуються новизною.

Отже, актуальність дисертаційного дослідження є вагомою, а сама робота має високу теоретичну і прикладну цінність.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації

На підставі ознайомлення з матеріалами дисертації та публікаціями здобувача можна зробити такі висновки.

По-перше, наукові положення, висновки і рекомендації, які сформульовано в дисертації та висвітлено в публікаціях, мають достатній рівень обґрунтованості як із теоретичних, так і методичних позицій. Автор спирається на класичні положення економічної теорії, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених з питань сучасних теорій та моделей управління процесом формування виробничих витрат на гірничодобувному підприємстві. Слід особливо відмітити сумлінну роботу здобувача з аналізу великої кількості наукових праць з проблеми, яка досліджується. Це створило досить ґрунтовну аналітичну базу дослідження.

По-друге, при виявленні причинно-наслідкових зв'язків, які створюють передумови для функціонування організаційно-економічного механізму управління процесом формування виробничих витрат на вугільних шахтах, обумовлюють її очікування та наслідки, застосовано діалектичний метод пізнання економічних явищ. У роботі використано сучасні методи економіко-математичного моделювання, аналізу випадкових функцій теорії ймовірності, структурно-логічного та математичного аналізу, лінійного програмування, системного підходу й інші, що дозволило здобувачеві обґрунтувати інструментарій планування важкопрогнозованих та прогнозованих виробничих витрат з урахуванням випадкового характеру їх походження, а також оптимізувати параметри кошторису витрат на гірничопідготовчі та ремонтні роботи. Розробки базуються на науковому узагальненні практичного досвіду економічної діяльності вуглевидобувних підприємств.

По-третє, достовірність поставлених наукових задач підтверджується тим, що проведені дослідження здійснено з використанням законодавчих і нормативних актів, офіційних даних Держкомстату України, звітної та проектної документації, оперативних даних вугільних шахт Дніпропетровської області (ПАТ «ДТЕК Павлоградвугілля» й ВСП «Шахтоуправління Павлоградське»).

По-четверте, правомірність основних висновків і практичних рекомендацій автора підтверджено проведеними експериментальними розрахунка-

ми, схваленням на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, публікацією у відкритому друці, а також практичним використанням методичних розробок і пропозицій в діяльності ПАТ «ДТЕК Павлоградвугілля» та ВСП «Шахтоуправління Павлоградське», а також у навчальному процесі Державного ВНЗ «Національний гірничий університет», що підтверджено відповідними довідками.

Вихідні дані в розрахунках прийняті виходячи з досвіду роботи вугільних шахт ПАТ «ДТЕК Павлоградвугілля» та ВСП «Шахтоуправління Павлоградське». При виконанні досліджень враховані діючі закони про оподаткування, стандарти з бухгалтерського обліку в Україні, положення сучасної економіки. Висновки і рекомендації узгоджуються з господарською діяльністю вугледобувних підприємств Центрального та Західного Донбасу.

Дослідженням, пропозиціям, розробкам та висновкам, які представлені в дисертації Шашенко О.О., властива повнота та логічність викладення, системність подання, достатній рівень обґрунтованості й достовірності, наукова новизна. Дисертаційна робота цілком логічна у своїй структурній побудові, складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Наукова новизна результатів дослідження

Запропоноване удосконалення науково-методичного підходу до визначення планової величини виробничих витрат на проведення та ремонт гірничої виробки уможливорює прогнозування виробничих витрат, що мають випадковий характер, виходячи з варіації рівня стійкості кріплення виробки, причому витрати обмежуються гранично припустимим рівнем ремонтваності виробки. Тому основний науковий результат полягає у теоретичному обґрунтуванні методичних засад та розробці інструментарію ефективного управління процесом формування виробничих витрат на зведення та утримання підготовчих виробок на вугільних шахтах, що передбачає врахування випадкової складової кошторису виробничих витрат вугледобувного підприємства (с. 49-55).

З використанням розробленого автором науково-методичного підходу визначені питомі витрати на зведення та експлуатацію підготовчої виробки та встановлений мінімальний рівень цих витрат за умови оптимального співвідношення між витратами на зведення й ремонт виробки залежно від рівня її ремонтваності (с. 115-123). Це є принциповим питанням, оскільки містить новий підхід до визначення раціонального обсягу коштів на гірничопідготовчі роботи. З метою повнішого урахування факторів впливу на величину прогнозованих витрат дістала подальшого розвитку класифікація цих витрат, в якій ознаки класифіковані за факторам: зв'язок з обсягом виробництва, відношення до кінцевої продукції, часовий зв'язок з управлінським рішенням, частота виникнення й інше, що суттєво впливають на собівартість та фінансові результати підприємства. Зазначений підхід спрямовує наявні ресурси шахти на збільшення обсягу видобутку вугілля за найменших витрат, що є важливим для розвитку економіки вугледобувної галузі (с. 37-46).

Слід відзначити, що в дисертаційній роботі вуглевидобувне підприємство виходячи із завдання подальшого розвитку організаційно-економічного механізму управління процесом формування виробничих витрат цілком слушно розглядається як суб'єкт, який має контролювати та передбачати виникнення нових за змістом та функціональним сполученням інформаційних потоків і враховувати їх при плануванні зазначених витрат. Тоді шляхом управління відповідними витратами може бути забезпечено своєчасна підготовка гірничих виробок та їх надійна експлуатація (с. 135-141, 165-172).

На особливу увагу, з нашої точки зору, заслуговують рекомендації здобувача щодо методичного обґрунтування управлінських рішень, які забезпечують найбільший економічний ефект від функціонування підготовчої виробки, для чого автором запропоновано економіко-математичне моделювання факторів впливу на величину відомих і випадкових виробничих витрат для зведення та ремонту виробки, що дозволяє оптимізувати сумарну величину цих витрат (с. 153-157). Як відомо, витрати на гірничопрохідницькі роботи досягають третини у собівартості видобутого вугілля та названі роботи є постійним стримуючим чинником розвитку гірничого господарства. Проте цій проблемі ще не приділялося необхідної уваги. Це стосується і розробленого автором методичного підходу до оцінювання обсягу виробничих витрат залежно від ступеню впливу фактору ремонтваності підготовчої виробки, який здобувач визначає як імовірність перевищення гранично припустимого коефіцієнту стійкості кріплення виробки над фактичним на всіх ділянках виробки (с. 98-103). Такий підхід є цілком зрозумілим. Врахування цього фактору уможливорює визначення необхідного обсягу виробничих витрат на ремонт підготовчих виробок.

Поставлена в дисертації наукова задача вирішена шляхом визначення впливу організаційно-економічного механізму управління на процес формування виробничих витрат на вугільних шахтах, що дозволяє при плануванні цих витрат передбачувати ймовірність виникнення нових за змістом та функціональним сполученням інформаційних потоків. Механізм забезпечує повне та своєчасне прогнозування й оптимізацію випадкових витрат, а також поточне планування обсягів виробничих ресурсів згідно з обсягами як певних детермінованих, так і випадкових прогнозованих витрат (с. 160-164). Такий підхід слід визнати як всебічний і комплексний, що забезпечує спрямованість технологічного, економічного, соціального і організаційного векторів на забезпечення технічного рівня і конкурентоспроможності вуглевидобувного підприємства в цілому.

Практичне значення роботи і використання результатів дисертаційного дослідження

Результати дослідження мають наукове і прикладне значення. Впровадження науково-методичних і практичних рекомендацій дисертації сприятиме удосконаленню процесу управління формуванням виробничих витрат на гірничопідготовчій роботі та експлуатацію гірничих виробок на вугільних шахтах завдяки своєчасному прогнозуванню й оптимізації випадкових ви-

трат, що забезпечить у період оперативного планування достатню обґрунтованість обсягів потрібних виробничих ресурсів на здійснення вказаних робіт. Це, в кінцевому рахунку, створить умови для підвищення рівня рентабельності як вуглевидобувних підприємств, так і вугільної продукції, яка ними виробляється.

Всі відомості про впровадження результатів дослідження у діяльність ПАТ «ДТЕК Павлоградвугілля» та ВСП «Шахтоуправління Павлоградське», а також у навчальному процесі Державного ВНЗ «Національний гірничий університет» зафіксовані документально й наведені в додатках. Це підтверджує практичну цінність виконаного дослідження.

Наукове значення дисертації також підтверджується публічним обговоренням результатів дослідження на ряді науково-практичних конференцій і науково-технічних нарадах у провідних наукових установах.

Ступінь повноти викладення наукових положень, висновків і рекомендацій у опублікованих працях

Основні положення і висновки дослідження опубліковано в 13 наукових працях, з них одна колективна монографія, 7 статей у наукових фахових виданнях (зокрема одна стаття у збірнику наукових праць, внесеному до міжнародних наукометричних баз), 5 тез доповідей у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій. Загальний обсяг публікацій складає 6,3 друк. арк., з яких особисто авторові належить 3,7 друк. арк. Публікації вичерпно відображають основні результати дисертаційного дослідження.

Внесок автора у роботи, опубліковані у співавторстві, належним чином конкретизовано в авторефераті у переліку праць, опублікованих за темою дисертаційного дослідження. На захист дисертації виносяться виключно особисті розробки Шашенко О.О.

Структура, стиль викладу дисертації та мова дисертаційної роботи

Розглянута дисертаційна робота Шашенко О.О. «Управління процесом формування виробничих витрат на спорудження та ремонт підготовчих виробок вугільних шахт» є цілісною, логічно побудованою науковою працею, яка викладена грамотно, літературною мовою у науковому стилі. Ґрунтовно розкрито положення та результати, що виносяться автором до захисту. Методи, які автор використовує в процесі доведення основних положень, не викликають сумнівів. Головна ідея роботи простежується як на етапі теоретичного обґрунтування, так і на етапі розробки відповідних рекомендацій щодо її впровадження.

Структурна побудова дисертаційної роботи відповідає кваліфікаційним ознакам. Назва дисертації відповідає її змісту.

Дискусійні питання та критичні зауваження

Позитивно оцінюючи отримані здобувачем результати дослідження з обґрунтування методичних положень та підходів до удосконалення процесу управління інноваційною діяльністю вуглевидобувних підприємств, слід за-

уважити, що у роботі є окремі недоліки, а деякі положення мають дискусійний характер.

1. Дослідження за темою дисертаційної роботи спрямовані на управління процесом формування виробничих витрат на спорудження та ремонт підготовчих виробок, як важливого фактору економічної ефективності видобування вугілля та функціонування вугільної шахти в цілому. Це пояснюється тим, що значна частина цих витрат виникає внаслідок дії випадкових гірничо-геологічних та технологічних факторів, які ускладнюють їх прогнозування. У той же час подібні витрати характерні і для капітальних (магістральних) гірничих виробок. Тому результати дослідження доцільно було б розповсюдити на всі гірничі виробки.

2. Суттєвим напрямом виробничих витрат вугледобувного підприємства є підтримання гірничих виробок протягом періоду їх експлуатації у стійкому стані. Це забезпечується своєчасним проведенням ремонтних робіт, серед яких виділяють позапланові (аварійні), поточні та капітальні ремонти. Здобувачеві слід було детальніше розглянути особливості цих ремонтів та визначити конкретніше, на які ремонти спрямовані витрати, що прогнозуються.

3. У дисертації запропонований досить цікавий та корисний підхід до оцінювання витрат на проведення та ремонт гірничої виробки виходячи з оптимального співвідношення між витратами на проведення та на її ремонт з урахуванням рівня ремонтваності виробки, що дозволяє формувати мінімальний рівень питомих витрат на ці процеси (згідно з формулою 2.30). Проте він не враховує зміну питомих витрат на ремонтні роботи протягом періоду експлуатації виробки. Треба було ретельніше довести, яким чином впливає фактор часу на забезпечення прийняттого рівня ремонтваності підготовчої виробки (с. 114-119).

4. Достатньо обґрунтовано виконаний розподіл виробничих витрат на гірничопідготовчі та ремонтні роботи згідно з характером їх виникнення на відомі витрати, які можуть бути визначені за нормами, обсягом і умовами роботи, технічними та технологічними засобами, що застосовуються, тощо, а також випадкові витрати (важкопрогнозовані), визначення яких шляхом прогнозування на основі ймовірнісної оцінки є досить складним (с.38-47). Для кращого розуміння запропонованого автором рішення цього питання варто було навести кошторис витрат на видобування вугілля, за яким оцінити частку витрат на гірничопідготовчі й ремонтні роботи та виділити в них певні відомі та випадкові (такі, що важко прогнозуються) витрати.

5. Значні зусилля здобувача за обсягом та глибиною дослідження спрямовані на розробку теоретико-методичних засад визначення впливу факторів ремонтваності підготовчої виробки, стійкості її кріплення на рівень важко прогнозованих виробничих витрат, на обґрунтування методичного підходу до планування цих витрат на проведення й ремонт гірничих виробок у вугільних шахтах. У той же час недостатньо висвітлені питання з оцінювання та планування наперед відомих витрат, що мають незмінний характер та можуть бути встановлені, виходячи з норм, обсягу і умов роботи, розцінок,

параметрів технічного устаткування, технології його роботи тощо. Також слід було розглянути співвідношення між відомими та прогнозованими витратами для гірничопідготовчих та ремонтних робіт.

6. У формулі (2.39) визначення загальних виробничих витрат на проведення й експлуатацію (ремонт) виробки та в інших формулах, наприклад, (2.40), (2.41) не наведено одиниць вимірювання їх складових величин, що ускладнює розуміння змісту цих формул. Графічні пояснення, що відзначені на деяких рисунках (рис. 2.8, 2.12), є складними для розуміння, деякі рисунки повторюють дані, що наведені у таблицях (рис. 1.18 та табл. 1.2). Рис. 2.4 за текстом дисертації потребує додаткового пояснення.

Проте ці зауваження носять локальний характер і не впливають на достатньо високий рівень дисертаційної роботи. Для постановки конкретних завдань за темою досліджень використані загальнонаукові методи критичного аналізу, наукової абстракції та узагальнення наукового досвіду із сучасних теоретичних досліджень і систематизація. Проведені дослідження ґрунтуються на загальних положеннях економічної теорії, теорії випадкових процесів, наукових працях вітчизняних і зарубіжних учених з питань сучасних теорій та моделей управління процесом формування виробничих витрат на гірничодобувному підприємстві.

Відповідність дисертації спеціальності та вимогам, що пред'являються до дисертацій, які подано на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук

Наукова новизна отриманих у дисертаційній роботі результатів, сформульованих висновків і наданих рекомендацій є очевидною. Викладені у дисертації наукові положення, висновки і рекомендації ґрунтуються на власних науково-практичних дослідженнях автора, працях вітчизняних і зарубіжних вчених з проблем теорії та практики управління виробничими витратами вугледобувних підприємств на процеси видобувних робіт. Це дає підставу стверджувати, що положення, висновки і рекомендації, сформульовані Шашенко О.О., є достовірними.

Загальна оцінка дисертаційної роботи

Дисертація є завершеною науковою працею, в якій розв'язується важливе наукове завдання з удосконалення науково-методичних засад та рекомендацій щодо управління формуванням виробничих витрат на процеси вугледобувного виробництва, а саме, на гірничопідготовчі та ремонтні роботи у вугільній шахті. Оформлення дисертації відповідає вимогам до кандидатських дисертацій, що встановлені ВАК України.

На підставі проведеного аналізу подана до захисту дисертаційна робота на тему «Управління процесом формування виробничих витрат на спорудження та ремонт підготовчих виробок вугільних шахт», відповідає вимогам п.9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» МОН, а її автор, Шашенко Олена Олександрівна, заслуговує присудження наукового ступеня кандидата еко-

номічних наук за спеціальністю 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)

Офіційний опонент, доктор економічних наук,
професор, завідувач кафедри менеджменту
та фінансів Державного вищого навчального закладу
«Український державний хіміко-технологічний
університет» (м. Дніпропетровськ)
Міністерства освіти і науки України

А.М. Ткаченко

Згідно завдання
Вчений секретар

О.В. Охміса

Згідно отримано 01.09.15р.
Вчений секретар
матеріальної вченої
ради

Л.В. Ширшова